

Sinop İlinde Faaliyet Gösteren Su Ürünleri İşletmelerinin Sürdürülebilir Kalkınma Açısından Değerlendirilmesi^[*]

Zafer KARSLI* Recai KOCATEPE

Sinop Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, Sualtı Teknolojisi Programı, 57000 Sinop, Türkiye

Geliş/Received: 13.01.2020

Kabul/Accepted: 18.05.2020

Atıf yapmak için: Karşlı, Z. & Kocatepe, R. (2020). Sinop İlinde Faaliyet Gösteren Su Ürünleri İşletmelerinin Sürdürülebilir Kalkınma Açısından Değerlendirilmesi. *Anadolu Çev. ve Hay. Dergisi*, 5(2), 138-145.

How to cite: Karşlı, Z. & Kocatepe, R. (2020). Evaluation of Fishery Products Enterprises in Sinop Province by Sustainable Development. *J. Anatolian Env. and Anim. Sciences*, 5(2), 138-145.

<https://orcid.org/0000-0003-1164-5149>
 <https://orcid.org/0000-0003-1149-6921>

*Sorumlu yazarın:

Zafer KARSLI
Sinop Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu,
Sualtı Teknolojisi Programı, 57000 Sinop,
Türkiye.
 zakarsli@sinop.edu.tr
 Cep telefonu : +90 (537) 413 40 03

Öz: Gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme olanağından ödün vermeksizin bugünün ihtiyaçlarını karşılayabilecek kalkınma olarak tanımlanan sürdürülebilirlik kavramı, çalışma içeriğinde sürdürülebilir kalkınma boyutuyla incelenmiştir. Çalışmada Türkiye'nin en kuzey ucunda, Karadeniz kıyısında bulunan ve geçimini büyük oranda balıkçılıkla sağlayan, ihracatının %28,7'sini su ürünleri sektöründen gerçekleştiren Sinop İl Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı su ürünleri firmaları analiz edilmiştir. Firma yetkililerinin "sürdürülebilirlik/sürdürülebilir kalkınma" kavramları bilgi düzeyleri ölçülmüştür. Firmaların çevre eğitimi, biyolojik çeşitlilik ve doğal hayatı koruma, ekosistem ve çevre koruma ve tarım/sürdürülebilir tarım konularında kullandıkları ya da kullanmayı düşündükleri çevre fonları ve çevre mevzuatı hakkındaki düşünceleri derinlemesine mülakat yapılarak incelenmiş ve veriler betimsel analiz edilmiştir. Firmaların finansman aracı olarak %55,55 oranında banka kredilerine, %44,44 oranında öz kaynaklarına yöneldikleri tespit edilmiştir. Araştırmada incelenen firmaların %60'ı ihracat teşviklerinden yeterince yararlanabildiklerini belirtirken; %40'ı yeterince yararlanamadıklarını belirtmiştir. Bunun nedeni olarak %45,5'i teşvik prosedürlerinin ağır olmasını ve dokümantasyon süreçlerinin uzun sürmesini göstermişlerdir. Çalışma kapsamında incelenen tüm firmalar sürdürülebilirlik kavramı konusunda bilgi sahibi olup ihracat mevzuatı ve çevre mevzuatı konusunda sorun yaşamamaktadırlar. Bu durum Sinop ilinin lokomotif sektörü olan su ürünleri sektörünün gelişmişlik düzeyinin bir göstergesidir.

Anahtar kelimeler: Bankacılık, çevre fonları, Sinop, su ürünleri, sürdürülebilir kalkınma.

Evaluation of Fishery Products Enterprises in Sinop Province by Sustainable Development

Abstract: The concept of sustainability, which is defined as development that can meet today's needs without compromising the ability of future generations to meet their own needs, has been examined with the sustainable development dimension in the study content. Work at the northern tip of Turkey, at the Black Sea coast and livelihood to a large extent in providing fisheries, carrying 28,7% of the exports of fishery products from the sectors of Sinop registered aquaculture Commerce and Industry firms have been analyzed. Knowledge levels of the company officials' sustainability / sustainable development concepts were measured. Firms' environmental education, biodiversity and wildlife conservation, ecosystem and environmental protection and their opinions about environmental funds and environmental legislation they use or plan to use in agriculture / sustainable agriculture were analyzed through in-depth interviews and data were analyzed descriptively.

It was determined that firms turned to 55,55% bank loans and 44,44% equities as financing instruments. While 60% of the companies examined in the research stated that they can benefit from export incentives adequately; 40% stated that they could not benefit enough. The reason for this is that 45,5% showed that the incentive procedures are heavy and the documentation processes are long. All the companies examined within the scope of the study are aware of the concept of sustainability and do not have problems with export legislation and environmental legislation. This situation is an indicator of the development level of the seafood sector, which is the locomotive sector of Sinop province.

Keywords: Aquaculture, banking, environmental funds, Sinop, sustainable development.

*Corresponding author's:

Zafer KARSLI
Sinop University, Vocational School,
Underwater Technology Program, 57000
Sinop, Türkiye.
 zakarsli@sinop.edu.tr
 Mobile telephone : +90 (537) 413 40 03

GİRİŞ

İçinde bulunduğumuz yüzyılın önem verdiği başlıca kavramlardan biri olan sürdürülebilirlik, tüm sektörlerin ilgi ve faaliyet alanlarına girmiştir. Günümüz kaynaklarının mümkün olduğu kadar en az hasarla, kayıpsız bir şekilde gelecek nesillere aktarımın sağlanması olarak tanımlanabilecek olan sürdürülebilirlik kavramı kültürel, çevresel, gıda kaynaklarının etkin kullanımı gibi pek çok alanla birlikte ticaret, ekonomi, kalkınma gibi alanlarda da önem kazanmaktadır.

İnsanlık doğanın sınırsız kaynaklara sahip olduğunu düşünerek üretime geçmiş ve farklı teknikler geliştirmiştir. Refah ve kalkınma göstergesi olarak mal ve hizmetlerin niceliksel artışını dikkate almış, daha fazla üretimin refah artışı için yeterli olacağına inanılmıştır. Dünya nüfusunun artışı ve teknolojik gelişmeler, üretimin hızlanmasını ve kaynakların daha çok kullanılmasını beraberinde getirmiştir. Kaynakların daha çok kullanılması ise çevresel problemlerin gelişmesine neden olmuştur.

Sürdürülebilirlik çevreden turizme, ekonomiden arkeolojiye kadar tüm bilim dallarında anlam bulur ve tüm uluslar tarafından özenle takip edilir olmuştur. Sürdürülebilir kelimesi ağırlıklı olarak ekonomik bir terim gibi görünse de, sadece üretim ve tüketimde, iç ve dış ticarete, büyüme ve kalkınmada kullanılmamaktadır. Bunların yanında kültürel, siyasal, sosyal, çevresel pek çok alanda yoğun bir şekilde kullanılmaktadır (Kuşat, 2013).

Gilman (1992) sürdürülebilirlik kavramını “toplumun, ekosistemin ya da devam eden herhangi bir sistemin ana kaynakları tüketmeden belirsiz bir geleceğe dek işlevini sürdürmesi olarak” tanımlamıştır. Ruckelshaus (1989) ise “ekolojinin en geniş sınırları içinde ekonomik büyümenin ve kalkınmanın karşılıklı etkileşim ile sağlanacağı ve zaman içinde korunacağı doktrin” olarak ifade edilmiştir. Sürdürülebilirlik kavramına yönelik tanımlamalardan bir diğeri ise “gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme olanağından ödün vermeksizin bugünün ihtiyaçlarını karşılayabilecek kalkınma” şeklinde yapılmıştır (Brundtland Raporu, 1987). Bu tanımlama sürdürülebilir kalkınmanın günümüzde de en kabul gören etkili tanımlamalarından biri olarak kayıtlara geçmiştir.

Sürdürülebilir kalkınma, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama olanaklarını ellerinden almadan, şimdiki neslin ihtiyaçlarının karşılanabildiği gelişme süreci olarak tanımlanmaktadır (World Commission on Environment and Development, 1987). Bojö ve vd. (1992), sürdürülebilir kalkınma hususunda şu sorulara yanıt aramışlardır: “1. Sürdürülebilir kalkınma gerçekten mümkün müdür?, 2. Doğal kaynakların telafisi için nasıl yatırım yapılmalıdır?, 3. Sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilmesi için nasıl teşvikler tasarlanmalıdır?, 4. Sürdürülebilir kalkınmanın finansman maliyetlerine etkileri nelerdir?”.

Sürdürülebilir kalkınma kavramı yukarıda da belirtildiği gibi pek çok disiplini kapsayan çevresel, sosyal, ekonomik boyutlara sahip bir olgudur, bu alanda oluşan değişimlerin sonucunun etkilerinin çok yönlü olması da kaçınılmazdır. Bu sonuç sürdürülebilir kalkınma kavramının tanımlanmasını ve algılanmasını zorlaştırmaktadır. Bu sorunu aşmanın temel yolu sürdürülebilir kalkınmanın yeterli sayıda ekonomik, toplumsal, çevresel değişken ile uygun yöntemler kullanılarak ölçülmesini sağlamaktır. Bu amaçla hazırlanan sürdürülebilir kalkınma göstergelerinin belirlenmesinde genellikle BM (Birleşmiş Milletler), OECD, Dünya Bankası ve AB (Avrupa Birliği) gibi çeşitli uluslararası kuruluşların geliştirdikleri çok çeşitli göstergeler kullanılmaktadır (Çemrek ve Bayraç, 2013).

Sinop İli 2016 yılı nüfusu 205.478’dir. İlde Merkez ve Boyabat İlçesinde olmak üzere iki adet Organize Sanayi Bölgesi bulunmaktadır. İl bazında Sanayi sicil belgesine sahip 441 firma vardır. Bu firmaların 110’u gıda sektöründe faaliyet göstermekte olup sektörde 814 kişiye istihdam sağlanmaktadır. 2016 yılında Sinop İli ihracat oranları 2013 yılına kıyasla geride kalmış ancak dış ticaretteki partner ülke sayısı artarak 59 farklı ülkeye ihracat, 22 ülkeden ise ithalat gerçekleşmiştir. Sektörel dış ticaret verilerinde ise Sinop İlinin su ürünleri sektöründe düzenli olarak yoğun ihracat gerçekleştirdiği görülmektedir. 2016 yılında 7.314,679 dolar “balık, kabuklu hayvan, yumuşakça ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvan” ihracatı gerçekleşmiştir (KUZKA 2016a). Çalışma grubunun belirlenmesi için; Sinop İli Tarımsal Yatırım Rehberi (Tarım, 2016) incelenmiş il bazında büyük ölçekli yatırımların yapılmadığı görülmüştür. İl bazında hububat ve bakliyat üretimi yapan tesis sayısı 10, süt ve süt ürünleri üretimi yapan tesis sayısı üç, yem fabrikası iki, su ürünleri işleme tesis sayısı ise beştir. Bunların dışında kalan tesisler ise daha küçük ölçekli işletmelerdir. Türkiye İhracatçılar Meclisi tarafından verilen 2012 yılına ait Sinop İli Ürün Gruplarına Göre İhracat Dağılımı incelendiğinde il bazında en çok ihracatı yapılan ürünlerin Su Ürünleri ve Hayvancılık mamulleri olduğu görülmüştür (KUZKA, 2016b).

Bu çalışma; öncelikli olarak geçimini büyük oranda balıkçılıkla sağlayan, ihracatının ise %28,7’sini su ürünleri sektöründen gerçekleştiren Sinop İl Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı su ürünleri firmalarının sürdürülebilirlik kavramına ilişkin farkındalıklarının belirlenmesini amaçlamaktadır. Bununla birlikte; bu harcamalarda finansman olarak hangi kaynakları kullandıkları?, sürdürülebilir kalkınma kavramından haberdar olup olmadıkları?, bu kavrama yönelik yatırımları finanse eden finans kaynaklarından haberdar olup olmadıkları?, haberdar iseler bu finans kaynaklarını ne ölçüde kullandıkları?” nı belirlemeyi amaçlamaktadır. Bunun yanı sıra, sürdürülebilir kalkınma kavramını destekleyen ulusal ya da uluslararası

kuruluşların (Birleşmiş Milletler, Avrupa Yatırım Bankası, Avrupa Kalkınma Bankası, Dünya Bankası, Avrupa Birliği, Yerel Yönetimler, Kalkınma Bakanlığı vb.) çevre eğitimi, biyolojik çeşitlilik ve doğal hayatı koruma, sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kalkınma, ekosistem ve çevre koruma vb. konularda verdikleri ya da verme isteğinde oldukları fonlara olan farkındalıkların belirlenmesi, fonlara ulaşmada yaşadıkları varsa zorlukların belirlenmesi, söz konusu fonlardan yararlanmış iseler bu fonları hangi alanlarda kullandıkları (bilinçlendirme kampanyaları, tesisleri mevzuata uygun hale getirme, eksiklikleri tamamlama, eğitim çalışmaları, yayınlar, toplantı ve konferanslar vb.); ayrıca çevre fonları ve çevre mevzuatı konusunda firma yöneticilerinin bilgi düzeylerinin ölçülmesi amaçlanmıştır.

MATERYAL VE METOT

Çalışma grubu: Araştırmada Sinop ilinde Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı su ürünleri sektöründe faaliyet gösteren ve ihracat yapan işletmeler tercih edilmiştir. Sinop Ticaret ve Sanayi Odası kayıtları incelenmiş ve konu ile ilgili ihracat yaptığı belirlenen 5 firma; A, B, C, D ve E grupları şeklinde adlandırılmıştır.

Tablo 1. Çalışma grubunun özellikleri.

Table 1. Characteristics of the working group.

	A	B	C	D	E
İşletmenin faaliyet süresi	11-20 yıl	11-20 yıl	11-20 yıl	>20	>20
İşletmenin hukuki yapısı	Limited Şirket	Limited Şirket	Limited Şirket	Anonim Şirket	Anonim Şirket
Faaliyet alanı	Su Ürünleri	Su Ürünleri	Su Ürünleri	Balık Unu ve Yağı	Balık Unu ve Yağı
İhracat Tecrübesi	Var	Var	Var	Var	Var
İhracat yapılan ülkeler	Uzak Doğu, Kore, Japonya, Çin, AB Ülkeleri	Japonya, Kore, Çin, Uzakdoğu Ülkeleri	İsrail, ABD, Norveç, Danimarka, Peru, KKTC, Kanada, İspanya FAS	Avrupa Ülkeleri	Gürcistan
Kadın çalışan sayısı	30	40	2	1	5
Erkek çalışan sayısı	10	10	59	27	45

Tablo 2. Araştırma soruları.

Table 2. Research questions.

1.	Firmalar finansman ihtiyaçlarını nasıl sağlar?
2.	Firmaların ihracat teşvikinden yararlanma oranları ve ihracat mevzuatı hakkındaki görüşleri nelerdir? <ul style="list-style-type: none"> a. Firmalar ihracat teşvikinden yeterli düzeyde yararlanmakta mıdır? b. Firmaların ihracat mevzuatı hakkındaki görüşleri ve yaşanan sıkıntılar nelerdir?
3.	Firmalar çevre kredisi, çevre fonları hakkında bilgi sahibi mi? ve bu fonları kullanıyorlar mı? Çevre mevzuatı hakkında görüşleri nelerdir? <ul style="list-style-type: none"> a. Firmaların çevre fonları hakkındaki düşünceleri ve faydalanma oranları nedir? b. Çevre mevzuatı hakkındaki görüşleri nelerdir?
4.	Firmanın sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma konusundaki bilgi düzeyi nasıldır? Sürdürülebilirliğe firmanın verdiği destekler nelerdir?
5.	Firma doğal hayatı koruma, çevre ve halk sağlığı, çevre eğitimlerine yeterli desteği veriyor mu?

Verilerin toplanması: Verileri, mülakat yapılan firma yetkililerinin kendilerini rahat ifade edebileceği ve yüz yüze görüşmenin etkin yapılabileceği bir ortamda, randevu verdikleri zaman diliminde yapılmıştır. Görüşme soruları her bir firma yetkilisine aynı tonlama ve diksiyon ile sorulmuştur.

Görüşmelerin çözümlenmesi sonrasında 14 sayfa veri elde edilmiştir. Öncelikli olarak yazıya dökülen veriler

Çalışma grubu içerisinde yer alan firmaların ticari yapısı, çalışan sayısı ve kapasite vb. bilgileri Tablo 1.'de verilmiştir.

Veri toplama aracı: Araştırmada veri toplama amacıyla öncelikli olarak kaynak taraması yapılmış, bununla birlikte araştırma sorularından (Tablo 2) yola çıkarak derinlemesine mülakat soruları hazırlanarak yüz yüze görüşme tekniği uygulanmıştır. Mülakat soruları Sinop İli Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı ve ihracat yapan su ürünleri fabrikalarına uygun olarak geliştirilmiştir. Geliştirilen görüşme sorularının hazırlanmasında, soruların kolayca anlaşılabilir olması, çok boyutlu ve kafa karıştırıcı olmaması, mülakat yapılan kişiyi yönlendirici olmaması gibi hususlara dikkat edilmiştir (Yılmaz ve Altınkurt, 2011). Hazırlanan görüşme formunun uygunluğu hususunda alanında uzman akademisyenlerden görüş alınmıştır. Uzman önerileri dikkate alınarak form revize edilmiştir. Araştırmada yüz yüze görüşme amacıyla firma yetkilileri ile görüşülmüş ve ayrıntılı bilgiler alınmaya çalışılmıştır. Mülakat öncesi, çalışmanın amacı ve önemi firma yetkililerini anlatılmış gerçekçi cevaplar verilmesi talep edilmiştir.

iki kez üstünden geçilerek düzenlenmiş ve doğruluğu kontrol edilmiş, eksiklikler giderilmiştir.

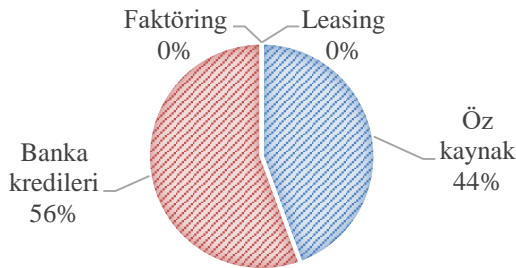
Verilerin analizi: Araştırma verilerinin çözümlenmesinde betimsel analiz ve içerik analizi teknikleri kullanılmıştır. Elde edilen verilerin, önceden tespit edilen temalara göre özetlenip yorumlanması, daha etkili olması amacıyla doğrudan alıntılarının sıklıkla kullanıldığı ve yorumlamanın neden-sonuç ilişkisine göre yapıldığı analizlere betimsel analiz denilmektedir

(Yıldırım ve Şimşek, 2003). Bu analiz, verilerin azaltılması, verilerin sunumu, sonuç çıkarma ve doğrulama çerçevesinde gerçekleştirilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2003). Formlardan elde edilen veriler Windows Word 2010 Office programına aktarılmış, çok kez okunmuş ve kodlamalar yapılmıştır. Kodlar birleştirilerek kategorize edilmiş ve betimsel içerik analizi yapılmıştır.

BULGULAR

Araştırma sorularından yola çıkılarak hazırlanan mülakat soruları analiz edildikten sonra elde edilen bulgular aşağıdaki başlıklar altında gruplandırılmıştır.

Firmalar finansman ihtiyaçlarını nasıl sağladıklarının incelenmesi: İlk araştırma sorusuna yanıt bulmak amacıyla firmalara “Genel olarak finansman ihtiyacını nasıl sağlarsınız?”, teşvik-fonlar farkındalık düzeyleri hakkındaki ve daha önce teşvik kullanıp kullanılmadığı dair bilgilere erişmek için firmalara; “Teşvik, fon programlarına ilişkin bilgi sağlamak amacıyla hangi kurumlara başvuruyorsunuz? Eğer daha önce başvuru yaptıysanız bunlar nelerdir? Daha önce firmanız kalkınma fonlarından faydalandı mı?” gibi soruları sorulmuş ve cevapları aranmıştır. Firmaların finansman ihtiyaçlarından kullandıkları araçlar, yüzdeleri Şekil 1’de verilmiştir.

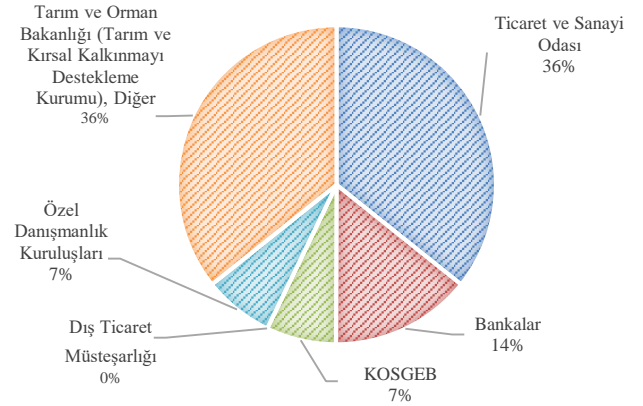

Şekil 1. Firmaların finansman araçları yüzde dağılımı.

Figure 1. Firm's financing instruments percentage distribution.

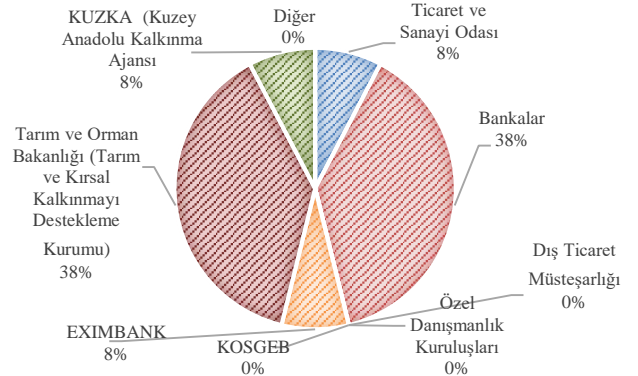
Firmaların teşvik, fon gibi programlara ilişkin bilgi almak amacıyla başvurdukları kurumların ve daha önce kullandıkları teşvik fon ve yatırım desteklerinin yüzde ve frekans tabloları sırasıyla Şekil 2 ve 3’de verilmiştir.

Firma yetkililerinin hepsi finansman ihtiyacını yoğun olarak öz kaynaklarından ve banka kredilerinden karşıladıklarını belirtmişlerdir. C firma yetkilisi “özellikle fabrikanın kuruluş aşamasında kredi ihtiyacı duyduklarını” belirtmiştir. Yine aynı firma “makine desteği için Tarım Bakanlığı’ndan 2015 yılı içerisinde 250 bin TL teşvik kullanıldı.” şeklinde beyan vermiştir.

Şekil 2. Firmaların teşvik, fon vb. programlara ilişkin bilgi aldıkları kaynaklar.

Figure 2. Firms incentives, funds, etc. the sources from which they receive information about the programs.

Şekil 3. Firmaların kullandıkları fon-teşvik kaynakları hakkında bilgiler.

Figure 3. Information about fund-incentive sources used by firms.

“Eximbank’tan kredi kullandık, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı’ndan %50 makine hibe desteği ile soğuk hava deposu yapıldı. Yine paketleme üzerinde KUZKA’dan bir proje sonuçlandırdık, iki projemizi de KUZKA’ya sunduk ve onay bekliyoruz.” şeklinde ise B firma yetkilisi açıklama yapmıştır.

A firması ise “Çoğunluklu olarak Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile Kırsal Kalkınma Ajansı tarafından verilen proje desteklerini takip ediyoruz. 2011 yılından Kırsal Kalkınma vasıtasıyla şoklama kapasitesi artırımı yapıldı. 500 bin TL destek sağlandı.” şeklinde belirtmiştir.

Firmaların ihracat teşvikinden yararlanma oranları ve ihracat mevzuatı hakkındaki görüşlerinin incelenmesi: Bu araştırma sorusu kapsamında firmalara ihracat teşviklerinden yeterince yararlanıp yararlanmadıkları konusunda ne düşündükleri, ihracat teşviklerinden yeterince yararlanmadıklarını düşünüyorlar ise yararlanmama sebeplerini sıralamaları istendi ve verilen cevaplar aşağıda Tablo 3 ve 4’de frekans ve yüzde tablosu olarak verilmiştir.

Tablo 3. Firmaların ihracat teşviklerinden yeterince yararlanıp yararlanmadıkları hakkındaki bilgiler.

Table 3. Information on whether firms have sufficiently benefited from export incentives.

	f	%
Yeterince yararlanıyoruz	3	60
Yeterince yararlanmıyoruz	2	40
	5	100

Tablo 4. İhracat teşviklerinden yararlanmama sebepleri.

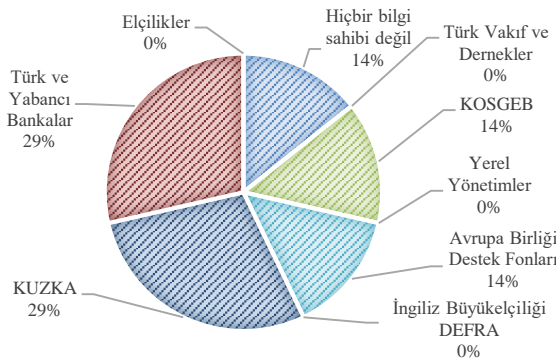
Table 4. Reasons for not benefiting from export incentives.

	f	%
Bilgi eksikliği	5	45.5
İç problemler	2	18.9
Teşvik prosedürlerinin ağır olması	2	18.9
Evrak, dosya, hazırlık vb. işlemlerin uzun sürmesi	2	18.9
	11	100

Çalışma kapsamında görüşme yapılan firmaların tümü ihracat yaparken mevzuat sıkıntısı yaşamadıklarını mevzuata uygun davrandıklarını ve kendi otokontrolleri için mevzuatın yol gösterici olduğunu belirtmişlerdir.

Firmaların çevre kredisi, çevre fonları, çevre mevzuatı hakkında bilgi düzeyleri ve görüşlerinin incelenmesi: Firmaların çevre fonları hakkındaki görüşleri, kullanıp kullanmadıkları, kullandı iseler hangilerinin tercih edildiği ve fayda görüp görmedikleri ve kullanmadılar ise ilerde kullanmayı düşünüp düşünmedikleri mülakat esnasında soruldu. İhracat yapan beş firmanın da daha önce çevre fonu kullanmadıkları ancak çevre dostu yatırımlar yaptıkları tespit edildi.

Firmaların çevre fonları sağlayan kuruluşlar hakkında bilgi düzeylerini yansıtan frekans ve yüzde tablosu Şekil 4’de verilmiştir.

Şekil 4. Çevre fonları sağlayan kuruluşlara hakkında bilgi düzeyi.

Figure 4. Level of knowledge about institutions providing environmental funds.

A ve D firması yukarıda belirtilen çevre fonlarına ilerleyen tarihlerde başvurabileceğini belirtirken E firması ve B firması çevre fonları hakkında bilgi sahibi olduğunu buna karşın “firma olarak bu fonlara ihtiyacı olmadığını” belirtmiştir.

Çalışma kapsamında tüm firmalar hali hazırda yürürlükte olan çevre mevzuatı kapsamında hiçbir sorun yaşamadıklarını belirtmişlerdir.

Firmaların sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma konusundaki bilgi düzeyleri ve sürdürülebilirliğe verdikleri desteklerin incelenmesi: Firmalara sürdürülebilirlik kavramını duyup duymadıkları mülakatta soruldu, tüm firmalar bu soruya “sürdürülebilirlik kavramını duyduk” cevabını vermişlerdir. Ayrıca sürdürülebilirlik kavramını farklı şekillerde tanımlamışlardır.

A firması “İhracat yaptığımız için çok sıkı denetimlerden geçiyoruz. Dolayısıyla hammadde alımlarında özellikle balık boy uzunluklarında çok hassas davranıyoruz. Yönetmelik dışı balık boylarını kullanmıyoruz”, B firması “Hammadde sürdürülebilirliği oldukça önemli bir konu, 3-4 cm altındaki ağ açıklığı bizim için sürdürülebilirlik ölçütüdür” şeklinde cevap vermişlerdir.

C firması “9 cm’den küçük balıklar almamaya dikkat ettiklerini, %15 hata payı ile çalıştıklarını” vurgulamıştır. D firma yetkilisi sürdürülebilirlik kavramını “Yaşadığımız zaman diliminde belirli ihtiyaçlar duymaktayız. Bu ihtiyaçlarımız bugün olduğu kadar gelecekte de devam edecektir. Sürdürülebilir kalkınma olabilmesi için uluslararası kararlar alınmalıdır. Bunun nedeni günümüzde çevresel zararların gün geçtikçe artmasıdır. Bu zararların yok edilmesi gerekir ve çevresel iyileştirilmeler yapılmalıdır. Ülkelerin uyumu bence bu noktada önem taşımaktadır. Günümüzde, sularımızdaki biyolojik çeşitlilik azalmakta hatta yok olmaktadır. Çevreyi korumak için ülkeler beraber hareket etmeli, kararlarından süreklilik sağlamalıdır” şeklinde belirtmiştir. E firması da D firması ile benzer şekilde “Dünyadaki tükenir kaynakların gelecek nesillere aktarımını sağlayacak önlemleri gözeterek kalkınma planlarımız yapmamız gerekliliği”nden bahsetmiştir.

Firmaların doğal hayatı koruma, çevre ve halk sağlığı, çevre eğitimlerine verdiği desteklerin tespiti: Çalışma kapsamında firmalardan bünyelerinde çalışan personellerine çevre eğitimi verip vermediği, bu eğitimleri nasıl verdikleri, doğal hayatı koruma, sürdürülebilir tarım, çevre konularında yaptıkları harcamalar konusunda bilgi vermeleri talep edildi. Verilen cevaplara ilişkin frekans tabloları ile yüzde değerleri Tablo 5, Şekil 5 ve 6’da verilmiştir.

Firmalara “Daha önce kuruluşunuzda personele çevre eğitimi verildi mi?” şeklinde soruldu ve bu soruya B firmasında çalışan yetkili; “Çevre mühendisliği konusundan alanında uzman bir danışmanlık firmasından destek almaktayız. Atık yönetimi, ambalajların çevresel etkileri vb. konularda eğitimler aldık.” şeklinde cevaplamıştır. D firması yetkilisi ise danışmanlık

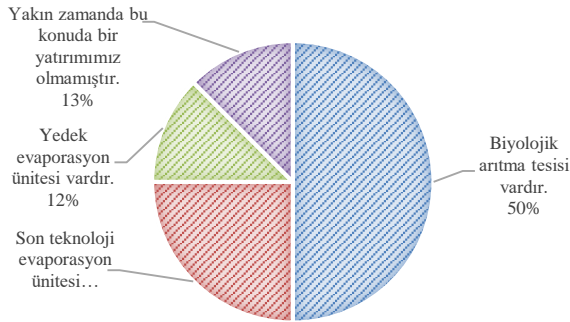
firmasından aldıkları eğitimler sonucunda “İş yerinde çalışan personelin bilinçlenmesi sağlandı. Çevre ile ilgili konularda daha detaylı ve düşünerek hareket etmeleri sağlandı” demiştir.

Tablo 5. Çevre eğitimi frekans ve yüzde tablosu.

Table 5. Environmental education frequency and percentage table.

	f	%
Çevre eğitimi firma yetkilileri tarafından verilmektedir.	4	80
Çevre eğitimi anlaşmalı danışmanlık firmaları tarafından her yıl düzenli olarak verilmektedir.	1	20
Çevre eğitimi verilmemektedir.	-	-
	5	100

Firmalardan çevre ve halk sağlığı açısından yaptıkları yatırımlar hakkında bilgi vermeleri istendi. Bu kapsamda alınan cevaplara ilişkin frekans ve yüzde dağılım tablosu Tablo 5’de verilmiştir. C firması “Çevresel arıtma sistemini, evaporasyon sistemini 1,5 milyon TL bedelle kurduk. Yedek bir tane daha alındı. Atıkların içeriğindeki oksijen atılım değeri az olduğu için 300 bin TL bedel ile biyolojik arıtma tesisi kurduk.” şeklinde cevap vermiştir.

Şekil 5. Çevresel kirlenmeleri minimize etmek amacıyla yapılan yatırımlar.

Figure 5. Investments to minimize environmental pollutants.

Şekil 6. Halk sağlığı ve çalışan personel sağlığı ve güvenliği açısından yaptırımlar ve olanaklar.

Figure 6. Sanctions and opportunities in terms of public health and employee health and safety.

Hem halk hem de çalışan sağlığı açısından Şekil 6’da görüldüğü gibi tüm firmalar portör muayenesi takibini yapmaktadır. C firması yetkilisi “Şirket doktorumuz haftada 2 gün gelerek çalışanların şikâyetlerini dinlemekte ve muayene etmektedir.” demiştir. D firması ise “İşçi sağlığı açısından, iş sağlığı ve güvenliği uzmanlarımız periyodik ve planlı kontrollerini yapıp, gerekli, yapılmasını düşündükleri şeyleri bizimle paylaşıyorlar. Bizde onlarla birlikte uygulamasını gerçekleştiriyoruz.” şeklinde beyan vermiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Çalışmamıza konu olan su ürünleri sektörünün sürdürülebilirlikle ilgili farkındalık oranlarının araştırıldığı çalışmalara literatürde rastlanılmamış olup araştırma özgünlüğünü buradan kazanmaktadır. Bu nedenle veriler kendi içinde ve bazı ekonomik veriler göz önünde tutularak tartışılmıştır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde Sinop İli Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı su ürünleri alanında ihracat yapan firmaların Sinop İli Dikmen İlçesi mevkiinde bulunduğu, %60’ının faaliyet süresinin 11-20 yıl arasında ve Limited şirket yapısında olduğu tespit edilmiştir. Firmalarda çalışan 229 personelin 78’i kadın 151’i erkektir. Kadın çalışanın en fazla olduğu firma A firmasıdır. Fabrikalarda çalışan erkek personel sayısının fazla olmasının nedeni fabrikaların Dikmen İlçesi merkezine uzak olması olabilir.

Firmalarda idareci, üretim sorumlusu olarak çalışan ve mülakat yapılan personellerin lisans/yüksek lisans düzeyinde eğitime sahip olması sektör açısından oldukça önemlidir.

Firmaların finansman aracı olarak %55,55 oranında banka kredilerine, %44,44 oranında öz kaynaklarına yöndikleri tespit edilmiştir. Firmaların faaliyet sürelerinin 20 yıla yakın olması, pek çok ülkeye ihracat yapıyor olmaları; su ürünleri sektöründe önemli ve büyük bir yere sahip olduklarının bir göstergesidir.

Sinop İli merkez ve diğer ilçelerde bulunan banka şube verileri Tablo 6’da verilmiştir. Tablo 6’da görüldüğü gibi çalışmada incelenen firmaların konuşlandığı Dikmen İlçesinde hiçbir bankaya ait şube bulunmamaktadır. Dikmen Kaymakamlığı (2018) resmi sitesinde “Sadece cuma günleri ilçemizde banka şubesi açılmaktadır” bilgisi yer almaktadır. KUZKA (2016a) tarafından hazırlanan Sinop İli Sanayi ve Ekonomi Analizi kitapçığında da yer aldığı gibi “Firmaların sermayeleri açısından Sinop İli genelinin %7,5’ini oluşturan Dikmen İlçesinde herhangi bir bankanın faaliyette olmaması” oldukça dikkat çekicidir. Bu konu hassasiyetle incelenmeli ve çözüme kavuşturulmalıdır.

Firmalar öncelikli olarak Ticaret ve Sanayi Odasından ve Tarım ve Orman Bakanlığı Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu'ndan çeşitli teşvik ve fon gibi programlar konusundan bilgi almaktadır. Bunları, %14,3 ile çalıştıkları bankalar ve %7,1 ile KOSGEB ve özel danışmanlık firmaları takip etmektedir. Firmaların hiçbirisi Dış Ticaret Müsteşarlığı'ndan bahsi geçen programlara ilişkin bilgi edindiklerini beyan etmemiştir. Dikmen İlçesi il merkezine 75 km, Samsun-Sinop karayoluna 9 km uzaklıktadır (Dikmen Kaymakamlığı, 2018). Bu verilerden yola çıkarak il merkezine 75 km uzaklıkta bulunan ilçede, ihracat yapan firmaların Sinop İli TSO ve Tarım ve Orman İl Müdürlüğü ile bağlantılarının oldukça kuvvetli olduğu, özellikle proje/ teşvik danışmanlığı yapan firmaların sektörden oldukça uzak kaldığı ve mutlak suretle yönlendirilmesi gerekliliği açık ve nettir.

Tablo 6. Banka şube sayıları (Sinop, 2012-2016)(KUZKA, 2016a).

Table 6. Number of bank branches (Sinop, 2012-2016) (KUZKA, 2016a).

	Ayanok	Boyabat	Dikmen	Durağan	Erfelek	Gerze	Merkez	Saraydüzü	Türkeli	Sinop
2012	4	4	0	1	1	3	9	0	3	25
2013	4	4	0	1	1	3	9	0	3	25
2014	4	4	0	1	1	3	9	1	3	26
2015	4	5	0	1	1	3	10	1	3	28
2016	4	5	0	1	1	3	10	1	3	28

Araştırmada incelenen firmaların %38,5'i Bankalar, %38,5'i Tarım ve Orman Bakanlığı Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu'ndan, %7,7'si ise TSO, Eximbank ve KUZKA'dan daha önce teşvik-fon kullandıklarını belirlenmiştir. Özellikle fabrikanın kuruluş aşamasında kredi ihtiyacı duyduklarını belirten C firması yetkilisi, Tarım ve Orman Bakanlığı'ndan 2015 yılında 250 bin TL'lik makine destek kredisi kullandığını da bildirmiştir. Benzer şekilde A firması da 2011 yılında Tarım ve Orman Bakanlığı'ndan 500 bin TL'lik kırsal kalkınma desteği, B firması ise Bakanlıktan %50 makine hibe desteği aldıklarını bildirmişlerdir. Firmaların Tarım ve Orman Bakanlığı kaynaklı hibe desteklerinden faydalıyor ve takip ediyor oluşu, ihracat yapan firmaların Bakanlık bağlantılarının oldukça iyi düzeyde olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Farklı kuruluşlar tarafından sağlanan teşvik, fon, kredi vb. desteklerin kullanıcı firmalarca görünür alanlarda sergileniyor olması hem firma açısından hem de destekleyici kuruluşun görünürlüğü'nün artması açısından oldukça önemli bir faktördür. Firmaların desteklenmesi tüketici/alıcı açısından prestij unsuru olarak gösterilebilir.

Çalışma kapsamında Sinop İlinde faaliyet gösteren ve su ürünleri sektöründe ihracat yapan firmalar

incelenmiştir. Firmalar Uzak Doğu ülkeleri, AB ülkeleri, İsrail, Norveç, KKTC, Kanada, Fas, Gürcistan gibi farklı ülkelere ihracat yapmaktadır. Firma yetkililerin %60'ı ihracat teşviklerinden yeterince yararlanabildiklerini belirtirken, %40'ı yeterince yararlanamadıklarını belirtmiş ve bunun nedeni olarak; %45,5'i teşvik prosedürlerinin yoğun olmasını ve evrak, dosya, hazırlık vb. işlemlerin uzun sürmesini göstermişlerdir.

Değerlendirme verilerinden de görüldüğü gibi, firmalar Sinop ilinin Saraydüzü'nden sonraki ikinci en düşük nüfusa sahip olan Dikmen İlçesinde yer almaktadırlar (KUZKA, 2016a). Bu durum Dikmen'in ekonomik yatırımlar açısından daha az oranda desteklendiğinin de bir göstergesidir. İlimizde yüksek ihracat rakamlarına sahip olan su ürünleri sektörünün ekonomik anlamda önemli bir yer teşkil ettiği Dikmen ilçesinde ihracat teşvik duyurularının yetersizliği net bir bulgudur. Bu bulgudan yola çıkarak özellikle Sinop Ticaret ve Sanayi Odası'nın burada bulunan ihracatçı firmalara teşvikler konusunda daha yoğun birliktelik sağlaması gerekliliği göze çarpmaktadır.

Çalışma kapsamında görüşme yapılan tüm firmalar mevzuat açısından ihracatta sorun yaşamadıklarını ve ihracat kurallarına harfiyen uyduklarını, bu konuda oldukça hassas olduklarını vurgulamışlardır. Sinop İli kapsamında ihracat yapılan pek çok ülke bulunmakta olup, firmalar bu ülkelerin ihracat şartlarını takip etmekte ve uluslararası kurallara göre işlem yapmaktadır. Bu hem Sinop İli hem ülkemiz hem de su ürünleri sektörü açısından oldukça olumludur.

İhracat teşviklerinden %60 oranında yeterince yararlandığını düşünen firmaların tümü çevre fonlarını daha önce kullanmadıklarını ancak çevre dostu yatırımlar yaptıklarını belirtmiştir. Bu durum çevre fonu sağlayan kuruluşların bölgemize ve sektöre yeterince ulaşmadığının bir göstergesidir. Firmaların hepsi çevresel ve sürdürülebilir proje ya da yatırımları destekleyen Avrupa Yatırım Bankası, Avrupa Kalkınma Bankası, Dünya Bankası vb. uluslararası finans kuruluşları hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ifade etmişlerdir. Buna karşın KUZKA ya da KOSGEB gibi daha yerel düzeydeki kuruluşlarının destekleri konusunda daha yüksek oranda bilgiye sahiptirler.

İşletmelerini sürdürülebilir kalkınma kavramını gözeterek dönüşüm sağlayan ve bu amaçla çevre fonlarını kullanan firmaların bu aksiyonlarının firmalara hem maddi hem de saygınlık açısından önemli etkileri olacağı açıkken B ve E firmalarının "*Bu fonlara ihtiyaç duymuyoruz.*" şeklinde vurgulama yapmaları dikkate değer bulunmuştur. Mülakat esnasında firmaların büyük oranda evrak, yazışma vb. prosedürlerden şikâyetçi olduğu, fonlara başvurduktan sonra bekleme süresinin uzun olması gibi durumları

vurgulamışlardır. Bu da firmaların fonlardan uzak durmalarına neden olmaktadır.

Sürdürülebilirlik kavramı konusunda tüm firma yetkilileri birçok fikir ifade etmiş ve özellikle hammadde sürdürülebilirliğine önem verdiklerini, boy yasağına uyduklarını belirtmişlerdir.

İhracat mevzuatında olduğu gibi çevre mevzuatı konusunda da firmalar hiçbir sorun yaşamadıklarını vurgulamışlardır. Mülakat yapılan firmaların %80'i kendi bünyelerinde çevre eğitimlerini düzenli olarak verdiklerini %20'i ise çevre eğitimlerini danışmanlık firmalarından aldıklarını belirtmiştir. Düzenli olarak çevre eğitimi alan firmaların mevzuat konusunda da sıkıntı yaşamaması eğitimin önemi ve yeterliliğinin de bir göstergesidir. Firmalar özellikle evaporasyon ve çevre arıtma sistemleri üzerine yatırımlar yapmakta olduğu tespit edilmiş olup, hem çevreyi hem de doğal hayatı koruma konusunda sektörün hassas davrandığı tespit edilmiştir. Ancak firmaların sadece birinde yedek evaporasyon tesisi vardır. Balık unu-yağı üreten diğer firmalarında farklı çevre fonları ile bu alanda yatırım yapmaları gerekliliği açıktır.

Firmaların tümü ilk işe girişlerde ve her yıl düzenli olarak çalışanlarına sağlık kontrolü, portör muayenesi yaptırmaktadır. Yine firmaların %25'inde personele işletme içi hijyen ve sanitasyon eğitimleri verilmektedir. %17'sinde iş yerine düzenli olarak gelen hekim vardır. %17'sinde ise iş ve işçi sağlığı, güvenliği konusunda danışmanlık firmalarından profesyonel destek alınmaktadır. Firmaların işletme içi hijyen ve sanitasyon eğitimleri, iş ve işçi sağlığı, güvenliği konusunda daha duyarlı davranmaları gerekmektedir.

Sonuç olarak, firmaların tümünün sürdürülebilirlik kavramına vakıf olmaları ve bu kavramı önemli bulmaları olumlu bir sonuç olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte firmaların tamamının sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma kavramlarını sadece hammaddenin bilinçli tüketimi olarak sınırlandırmaları firmaların kavramı dar bir çerçevede değerlendirdikleri sonucunu ortaya koymaktadır. Hammaddenin üretim süreçlerindeki önemi tabi olmakla birlikte sürdürülebilirlik kavramı, üretim süreçlerinin tamamında hatta üretim sonrasında dahi gözetilmesi gereken bir politika olduğu konusunda daha fazla bilinçlendirilmeleri gerekliliği tarafımızca değerlendirilmektedir.

KAYNAKLAR

- Bojö, J., Karl-Göran, M. & Unemo, L. (1992).** Environment and development: an economic approach, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht. ISBN: 978-90-4814181-4, p.209.
- Brundtland Report, (1987).** 26.07.2016, http://www.channelingreality.com/Documents/Brundtland_Searchable.pdf.
- Çemrek, F. & Bayraç, H.N. (2013).** Sürdürülebilir kalkınma skorunun hesaplanması, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 14(2), 131-152.
- Dikmen Kaymakamlığı, (2018).** 03.03.2018, <http://www.dikmen.gov.tr/tarih-ve-cografya>.
- Gilman, R. (1992).** Sustainability By Robert Gilman from the 1992 UIA/AIA Call for sustainable community solutions. 16 .03.2003, <http://www.context.org>.
- Kuşat, N. (2013).** Yeşil sürdürülebilirlik için yeşil ekonomi: avantaj ve dezavantajları-Türkiye incelemesi, Journal of Yaşar University. 29(8), 4896-4916.
- KUZKA (2016a).** Sinop İli sanayi ve ekonomi analizi. T.C. Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı. (Hazırlayan: Berkol Alevli). 56s.
- KUZKA (2016b).** 20.05.2016, https://www.kuzka.gov.tr/Icerik/Dosya/www.kuzka.gov.tr_35_IX7O48JD_418_ticaret_dis_ticaret.pdf
- Ruckelshaus, W.D. (1989).** Toward a sustainable world. Scientific American, 261(3), 166-175.
- Tarım (2016).** Yatırım Rehberi, Sinop 20.05.2016, http://www.tarim.gov.tr/SGB/TARYAT/Belgeler/il_yatirim_rehberleri/sinop.pdf.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2003).** Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınları. ISBN: 9750226038, s. 446.
- Yılmaz, K. & Altınkurt, Y. (2011).** Göreve Yeni Başlayan Özel Dershane Öğretmenlerinin Kurumlarındaki Çalışma Koşullarına İlişkin Görüşleri. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 11(2), 635-650.